

TÜRKİYE VE DÜNYA YUVARLAK ODUN VE ODUN DIŞI ORMAN ÜRÜNLERİNİN ÜRETİM, DIŞ TİCARET VE EKONOMİK POTANSİYEL ANALİZİ

Rıfat KURT, Yıldız ÇABUK, Selman KARAYILMAZLAR*
Bartın Üniversitesi, Bartın Orman Fakültesi, 74100/BARTIN

ÖZET

Bu çalışmada, Türkiye ve Dünya yuvarlak odun ve odun dışı orman ürünlerinin 1990-2009 yılları arasındaki üretim ve dış ticareti incelenmiş ve bu ürünlerin ekonomik potansiyeli ortaya konulmuştur. Bununla birlikte söz konusu orman ürünlerinden elde edilen gelirler karşılaştırılarak ODOÜ'nün (Odun Dışı Orman Ürünleri) Türkiye'deki yeri ve önemi vurgulanmıştır. Sonuç olarak; Türkiye'nin ODOÜ ihracatından önemli gelirler elde ettiği ancak Dünya ülkeleriyle karşılaştırıldığında bu gelirin çok düşük seviyelerde kaldığı, yuvarlak odun dış ticaretinde ise daha çok ithalatçı bir konumda olduğu görülmektedir. ODOÜ ve yuvarlak odun dış ticaret rakamları karşılaştırıldığında ise ODOÜ'den elde edilen gelirin yuvarlak oduna oranla tüm yıllarda daha fazla olduğu, ithalatın ise yuvarlak odunda daha fazla değerle gerçekleştiği görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: ODOÜ, Yuvarlak Odun, Üretim, İthalat, İhracat

ANALYSIS OF PRODUCTION, FOREIGN TRADE AND ECONOMICAL POTENTIAL OF ROUNDWOOD AND NON-WOOD FOREST PRODUCT OF TURKEY AND IN THE WORLD

ABSTRACT

In this study, roundwood and non-wood forest products production and foreign trade of Turkey and World has been investigated between the years of 1990 and 2009. Their economical potential was also pointed out. Besides the revenues from obtained from those products were compared and the importance of NWFP (Non-wood Forest Products) was determined. As a result, Turkey gains important amount revenue from NWFP export however compared with other countries, this amount remains very low and Turkey rather imports roundwood from other countries. Comparing the foreign trade values, revenues from NWFP has been more then roundwood for all years, however import amount of roundwood has been more than NWFP.

Keywords: NWFP, Roundwood, Production, Import, Export

1. GİRİŞ

Ekonomik, sosyal, kültürel ve teknolojik gelişmelerin hızlı olduğu günümüzde orman; ağaç topluluklarının bulunduğu mekan olma yanında, başta odun hammaddesi olmak üzere çok değişik ürünler ve hizmetler üreterek topluma fayda sağlayan, kendi içinde birtakım dengeleri olan, canlı, dinamik ve karmaşık yapıda, karasal ekosistemler içinde en büyük paya sahip çok boyutlu bir sistem ve yenilenebilir özellikte bir doğal kaynaktır. Devamlılık ve istikrarlılık bu sistemin temel özelliğidir (DPT, 2001) .

* Yazışma yapılacak yazar:selmankzku@yahoo.com

Makale metni 11.04.2011 tarihinde dergiye ulaştırılmış, 02.05.2011 tarihinde basım kararı alınmıştır

Genel olarak iki kısma ayrılan orman ürünü kavramı, ormanlardan elde edilen odun ve diğer verimler olarak tanımlanabilir. Geçmişte asli ürünler ve yan ürünler olarak yapılan ayırım, günümüze gelindiğinde değişen ve gelişen ormandan yararlanma usulleri ve insan ihtiyaçları karşısında farklılaşmış; yerli ve yabancı kaynaklarda, odun ve odun dışı orman ürünleri (ODOÜ) şeklinde yapılr hale gelmiştir (Türker, 2011).

Türkiye orman ürünleri, yılda 12-13 milyon m³ yuvarlak odun tüketen bir yapıya ulaşmıştır. Bu tüketimin % 75'i devlet ormanlarından karşılanmaktadır. Endüstriyel odunun % 61'i Orman Genel Müdürlüğü (OGM) satışları, % 27'si özel sektör satışları, % 12'si ise ithalat yoluyla sağlanmaktadır. Türkiye orman ürünleri genel imalat sanayii içerisinde üretim değeri açısından % 4'lük bir paya sahiptir. 33 sanayi dalı arasında üretim değeri açısından 8. sıradadır (Kurtoğlu vd., 2009).

Günümüzde, odun ürünü yanı sıra odun dışı orman ürünleri de büyük önem kazanmış; bir çok sektörde kullanım alanı bulunan ODOÜ'nün ekonomik değeri de giderek artmıştır (Türker, 2011). Odun dışı orman ürünlerinin ekonomik, sosyal ve çevresel açıdan sağladığı çok yönlü faydaların önemi ve orman kaynaklarının yönetiminde bu faydalara yeterli önemin verilmesi gerekliliği konularında dünyada bilinçlenme ve ilginin son yıllarda giderek arttığı görülmektedir. Bu artışta, doğal yani organik ürünlere olan talepteki hızlı artışın da önemli etkisi vardır (Türker vd., 2006).

Uzun yıllardan beri ormancılığımızda odun üretiminin daima ön planda olması, odun dışı orman ürünlerine yeterli ilginin gösterilmemesinin temel nedenlerinden biridir. Ancak son yıllarda bu eğilimin değişmekte olduğu açıkça görülmektedir. Orman Genel Müdürlüğü önemli odun dışı ürünlerin yayılışını ve kapasitesini tespit etmek için çalışmalar başlatmış olup, fonksiyonel planlama ile de bu ürünlerin sürdürülebilir bir şekilde üretilmesi için belli bir disiplinin geliştirilmesi sağlanmaya çalışılmaktadır (OGM, 2006).

2. YUVARLAK ODUN VE ODOÜ'NÜN DÜNYADAKİ DURUMU

Dünya yuvarlak odun üretimi yıllık 3,4 milyar m³ civarında olup bunun %53'ü yakacak odun, %47'si endüstriyel odundur. Yakacak odunun yaklaşık %90'ı gelişmekte olan ülkeler tarafından üretilip tüketilmektedir. Buna karşılık 1,58 milyar m³ olan dünya endüstriyel odun üretiminin %79'u gelişmiş ülkeler tarafından üretilmektedir.

Bölgeler itibariyle; Afrika ve Asya ülkelerinde yuvarlak odun üretiminin büyük bir bölümü yakacak odundan oluşmakta olup toplam yuvarlak odun üretimi içindeki payı sırasıyla %88 ve %78 kadardır. Avrupa, Kuzey Amerika ve Okyanusya ülkelerinde ise üretim büyük oranda endüstriyel odundan oluşmakta olup bu bölgelerde endüstriyel odun üretiminin yuvarlak odun üretimi içindeki payı sırasıyla %82, %80, %80'dir. Güney Amerika ülkelerinde ise yakacak ve endüstriyel odun üretimleri nispeten birbirine yakın olup yakacak ve endüstriyel odun üretim miktarlarının yuvarlak odun üretimi içindeki payları sırasıyla %55 ve %45'tir (Hacıoğlu vd., 2005).

Yuvarlak odun üretiminde belli başlı ülkeler sırasıyla; ABD, Hindistan, Çin Halk Cumhuriyeti, Brezilya, Rusya Federasyonu ve Kanadadır. Özellikle 10 yıllık periyotta ABD, Kanada ve Çin'in yuvarlak odun üretiminde düşüş olduğu görülmektedir. Ancak bu üç ülke dünya odun üretiminin yaklaşık %20'sini oluşturmaktadır. İhracat rakamlarına bakıldığında ise yine ABD ve Rusya'nın en fazla ihracat yapan ülkeler olduğu ve her iki ülkenin de 2010 yılı yuvarlak odun ihracatından yaklaşık 1,9 milyar dolar gelir elde ettiği görülmektedir. İthalatın ise en fazla Çin'de gerçekleştiği ve 2010 yılında 4,2 milyar dolarlık ithalatı ile önemli bir yuvarlak odun ithalatçısı olduğu görülmektedir. Yuvarlak odun üretim, ithalat ve ihracatında belli başlı ülkelere ait veriler Tablo 2.1'de gösterilmiştir.

**TÜRKİYE VE DÜNYA YUVARLAK ODUN VE ODUN DIŞI ORMAN ÜRÜNLERİNİN
ÜRETİM, DIŞ TİCARET VE EKONOMİK POTANSİYEL ANALİZİ**

Tablo 2.1 Dünya Endüstriyel Odun Üretim ve Dış Ticaret Durumu (FAO,2011).

	ÜRETİM (Binm ³)		İTHALAT				İHRACAT			
	2000	2010	2000		2010		2000		2010	
			(Binm ³)	(Bin\$)	(Binm ³)	(Bin\$)	(Binm ³)	(Bin\$)	(Binm ³)	(Bin\$)
DÜNYA	3412096	3363053	117406	10095610	106268	11836156	117791	8201246	122570	11554120
AFRİKA	604269	675171	786	97583	748	138732	6046	899568	3296	1222731
KUZEY&ORTA AMERİKA	755726	562735	9157	616020	6457	427091	15277	1771801	20451	2325601
Kanada	201845	132461	6540	383830	4840	313851	3048	313203	4069	399709
ABD	466549	340655	2571	222613	1415	76263	12157	1448989	16067	1894971
GÜNEY AMERİKA	331336	385408	36	2916	47	5425	2681	127726	4367	250516
Brezilya	235402	264149	26	1425	26	2604	754	34543	6	1144
ASYA	1038308	1011885	45253	5788294	43156	6855036	10663	1376577	5852	1192796
Çin	323646	285519	15745	2030025	28657	4267159	38	14583	100	26460
Hindistan	296141	331737	2242	392268	1836	647980	3	539	10	3556
Endonezya	122478	98695	187	36137	53	12076	1609	376722	12	1459
Türkiye	15939	20554	1883	128616	1416	161041	4	1217	7	1948
AVRUPA	616846	660415	62098	3576333	55709	4390146	73655	3470035	75527	5635607
Finlandiya	54262	50952	10005	352758	6403	444369	533	43326	501	58088
Fransa	70522	57362	2043	278808	1724	205079	5859	399799	7407	422501
Almanya	53710	54418	3596	318196	7202	588956	5604	405875	3414	358605
Rusya federasyonu	158100	173000	527	13330	54	3100	32049	1356630	21436	1900623
İsviçre	63300	70200	11898	484197	6734	466712	1462	61146	1256	112665
OKYANUSYA	59919	61194	13	2895	17	5063	9470	555507	13074	924983
Avustralya	31181	30132	3	617	2	696	1127	37306	1152	89864

Dünya odun dışı orman ürünleri dış ticaret rakamlarına bakıldığında ise çok değişik tanımlama ve ürün gruplarının olması ve ayrıca kayıt dışı üretim nedeniyle sağlıklı kayıtların tutulamadığı görülmektedir. Tablo 2.2’de dünyada ODOÜ ihracatında ilk 10 ülkenin sıralaması ve elde ettikleri gelirler verilmiştir. Değerlendirmede kullanılan ODOÜ’ler kekik, defne yaprağı, meyan kökü, ginseng kökü, ıhlamur, adaçayı, biberiye, lak, sakız reçineleri, meşe palamudu, at kestanesi, meyve posaları ürünleri ve hülusalardır. Bu ODOÜ’lerin ihracat rakamları incelendiğinde 2010 yılında en büyük payın 1,3 milyar \$’la Çin’de olduğu görülmektedir. Dünya ihracatının %15,8’ini gerçekleştiren Çin’i, 939 milyon \$’la Hindistan ve 908 milyon \$’la ABD üçüncü sıradan takip etmektedir. Bu üç ülkeden sonra odun dışı orman ürünleri sektöründe söz sahibi olan ülkeler sırasıyla Almanya (%8,6) ve Mısır (%3,5) olmuştur. Türkiye ise 196 ülke arasından dünyanın en fazla odun dışı orman ürünü ihracatı yapan 21. ülkesi olarak yerini almıştır (Sakarya vd., 2011).

Tablo 2.2 Dünya Odun Dışı Orman Ürünleri İhracatı (Bin \$)

Sıra	Ülkeler	2006	2007	2008	2009	2010	% Pay
1	Çin	547627	709416	980507	1070679	1355090	15,8
2	Hindistan	548607	587877	731857	571566	938915	11,0
3	A.B.D.	507832	559340	630292	728593	908052	10,6
4	Almanya	532411	623914	859142	719360	736312	8,6
5	Mısır	0	0	125787	276753	302580	3,5
6	Fransa	304425	322250	328824	288731	284722	3,3
7	İspanya	240627	274652	299565	255172	279323	3,3
8	Nijerya	188875	68106	66747	166759	232794	2,7
9	İtalya	162123	158027	186335	165198	172747	2,0
10	Kanada	126047	133321	114094	135376	171555	2,0
21	Türkiye	29219	96648	103464	84136	99417	1,2

2010 yılında dünyanın en büyük odun dışı orman ürünleri ithalatçısı 1,3 milyar \$’lık ithalatı ile ABD’dir. Onu sırasıyla Almanya (%8), Japonya (%5,8), Fransa (%4,5) ve Hong Kong (%4,4) takip etmiştir. Türkiye, odun dışı orman ürünleri ithalatı yapan 219 ülkeden 32.’si olarak dünya sıralamasında yerini almıştır. Tablo 2.3’de dünyada ODOÜ ithalatında ilk 10 ülkenin sıralaması ve ithalat parasal değerleri verilmiştir (Sakarya vd., 2011).

Tablo 2.3 Dünya Odun Dışı Orman Ürünleri İthalatı (Bin \$)

Sıra	Ülkeler	2006	2007	2008	2009	2010	% Pay
1	A.B.D.	1062295	1148338	1284718	1162955	1337591	14,8
2	Almanya	536278	618740	689377	662709	722325	8,0
3	Japonya	491046	478294	541437	477176	521686	5,8
4	Fransa	316005	387093	470192	377812	409804	4,5
5	Hong	197380	220578	216404	212706	400791	4,4
6	Çin	195736	213716	232379	265939	396451	4,4
7	İngiltere	241554	279527	291883	270364	312882	3,5
8	İtalya	228793	263577	304528	250576	269437	3,0
9	İspanya	166790	200649	249616	215542	237020	2,6
10	Hollanda	147290	182494	220995	193536	236430	2,6
32	Türkiye	37333	34203	40493	38459	49197	0,5

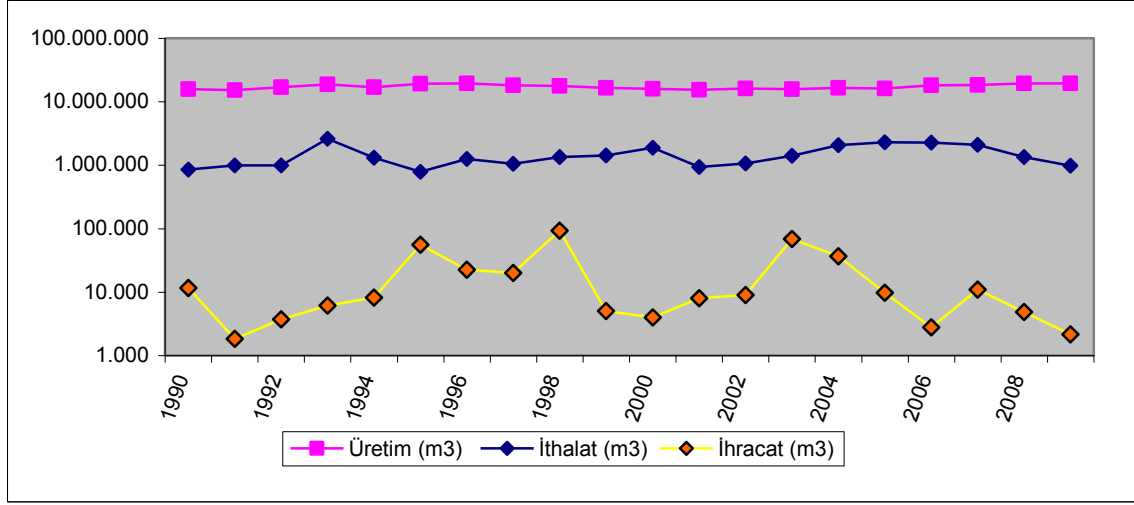
3. YUVARLAK ODUN VE ODOÜ'NÜN TÜRKİYE'DEKİ DURUMU

Tablo 3.1 ve Şekil 3.1'de Türkiye'nin 1990-2009 yılları arasındaki yuvarlak odun üretim, ihracat ve ithalatının miktar ve parasal değerleri verilmiştir. Yuvarlak odun üretim miktarlarına bakıldığında yıllar itibariyle göze çarpan bir değişimin olmadığı, üretimin genellikle 15-20 milyon m³ arasında gerçekleştiği görülmektedir. 1990 yılında 15,7 milyon m³ olan üretimin 1996 yılında %23'lük bir artışla 19,4 milyon m³'e ulaştığı ancak sonraki yıllarda kademeli olarak düşerek, 2001 yılında 15,3 milyon m³'e kadar gerilediği görülmektedir. 2009 yılında ise 2001 yılına göre %26,6'lık bir artışla yine 19,4 milyon m³'e çıkmıştır. Aynı şekilde ihracat ve ithalat miktarlarına bakıldığında ise ihracatın sürekli dalgalanmalar gösterdiği, 1991 yılında 1826 m³ iken 1998 yılında %4993 (50,9 kat) artarak en yüksek seviyesine yani 93 bin m³'e ulaştığı, sonraki yıllarda inişli çıkışlı bir durum gösterdiği ve 2000 yılında %95,7 azalarak 4000 m³'e gerilediği görülmektedir. 2003 yılında ise tekrar artarak 68,5 bin m³'e çıkan ihracat 2009 yılında %96,8 azalmayla yeniden 2147 m³'e gerilemiştir. İthalat miktarlarına bakıldığında ise özellikle 1993 yılındaki artış göze çarpmaktadır. 1990 yılında 857 bin m³ olan yuvarlak odun ithalatı %204 artışla 1993 yılında 2,6 milyon m³'e ulaşmıştır. Sonraki yıllarda ise 1-2 milyon m³ seviyelerinde seyreden ithalat 2004-2007 yılları arası 2 milyon m³'ü aşmış, 2009 yılında ise azalarak 983 bin m³'e gerilemiştir. 1993 yılında ithalatta meydana gelen artışta bu yıldaki gümrük ve eş etkili vergilerin kaldırılması etkili olmuştur. Vergilerin kaldırılması ile ithalat patlaması yaşanmış ve yuvarlak odun ithalat miktarı %200 civarında artış göstermiştir (Gültekin, 2008).

Tablo 3.1 1990-2009 Yılları Arası Türkiye Yuvarlak Odun Üretim, İhracat-İthalat Miktar ve Parasal Değerleri (FAO, 2010).

Yıllar	Üretim	İhracat		İthalat		Yıllar	Üretim	İhracat		İthalat	
	Miktar (Bin m ³)	Miktar (m ³)	Değer (Bin \$)	Miktar (m ³)	Değer (Bin \$)		Miktar (Bin m ³)	Miktar (m ³)	Değer (Bin \$)	Miktar (m ³)	Değer (Bin \$)
1990	15756	11543	1138	857342	111905	2000	15939	4000	1217	1883000	128616
1991	15252	1826	1036	988908	69531	2001	15337	8000	464	937000	67306
1992	16953	3701	453	995306	122784	2002	16122	9002	664	1061000	84399
1993	18877	6125	842	2607973	294604	2003	15810	68567	2777	1401000	109444
1994	16845	8200	1923	1315200	143648	2004	16503	36509	2157	2052888	180162
1995	19279	56000	13231	784600	107884	2005	16185	9693	2818	2303600	220334
1996	19411	22400	5065	1249000	148685	2006	18084	2781	260	2255000	236503
1997	18050	20000	6871	1049000	131017	2007	18319	11000	4260	2082000	267784
1998	17668	93000	7858	1346000	134400	2008	19420	4860	1658	1349000	218639
1999	16608	5000	671	1430000	104153	2009	19430	2147	614	983000	113385

**TÜRKİYE VE DÜNYA YUVARLAK ODUN VE ODUN DIŞI ORMAN ÜRÜNLERİNİN
ÜRETİM, DIŞ TİCARET VE EKONOMİK POTANSİYEL ANALİZİ**

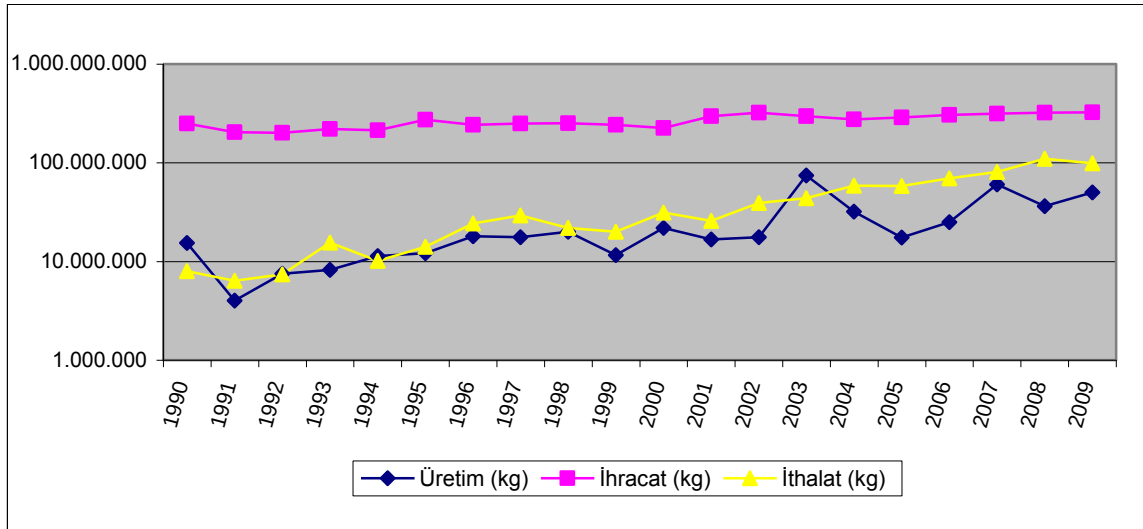

Şekil 3.1 1990-2009 Yılları Arası Türkiye Yuvarlak Odun Üretim İhracat ve İthalat Miktarları.

Tablo 3.2 ve Şekil 3.2’de Türkiye’deki odun dışı orman ürünlerinin üretim, ihracat, ithalat miktar ve değerleri genel toplam olarak verilmiştir. Şekillerden de görüldüğü üzere 1990 yılında 15,3 milyon kg olan ODOÜ üretiminin bir sonraki yıl %73,8 azalarak 4 milyon kg’a gerilediği görülmektedir. Sonraki yıllarda inişli çıkışlı bir durum gösteren üretim 2003 yılında en yüksek seviyesine yani 74,5 milyon kg’a ulaşmış, 2009 yılında ise bu değer %33 azalarak 49,8 milyon kg’a gerilemiştir. ODOÜ ihracatına bakıldığında ise daha çok artan yönde bir görünüm arz ettiği ve ortalama 265 milyon kg olarak gerçekleştiği görülmektedir. 1991 yılında 204 milyon kg olan ODOÜ ihracatının 2009 yılı sonunda %58’lik (1,58 kat) bir artışla 323 milyon kg’a ulaştığı görülmektedir. Aynı şekilde ithalat da artan bir durum söz konusu olup, ortalama 38 milyon kg olan ithalatın, 1991 yılında 6,3 milyon kg iken, 2008 yılında %1615 (17,1 kat) artarak 109 milyon kg olduğu görülmektedir.

Tablo 3.2 1990-2009 Yılları Arası Türkiye Odun Dışı Orman Ürünlerinin Toplam Üretim, İhracat- İthalat Miktar ve Parasal Değerleri (OGM 2010; TÜİK 2009;2010).

Yıllar	Üretim	İhracat		İthalat		Yıllar	Üretim	İhracat		İthalat	
	Miktar (Bin kg)	Miktar (Bin kg)	Değer (Bin \$)	Miktar (Bin kg)	Değer (Bin \$)		Miktar (Bin kg)	Miktar (Bin kg)	Değer (Bin \$)	Miktar (Bin kg)	Değer (Bin \$)
1990	15331	249976	548945	7965	10796	2000	21845	223996	470781	31211	34231
1991	4009	204214	447683	6384	8803	2001	16654	295358	612663	25847	27680
1992	7502	200184	427358	7380	10890	2002	17647	321586	519534	39160	50813
1993	8194	220024	495652	15504	17021	2003	74508	296112	558589	43768	58273
1994	11284	212907	595643	10093	13592	2004	31971	273755	890532	58471	75386
1995	12148	271807	703068	14079	22337	2005	17480	286889	1383965	58189	97886
1996	17960	241343	555829	24202	35432	2006	24998	305955	1103727	69431	133819
1997	17545	250037	757006	29216	37192	2007	60339	313788	1194969	80521	165238
1998	19977	251195	710939	21847	30988	2008	36257	320454	1162376	109475	218507
1999	11553	241914	550731	20042	25955	2009	49872	323043	1082350	99047	218037

Şekil 3.2 1990-2009 Yılları Arası Türkiye Odun Dışı Orman Ürünleri Üretim, İhracat ve İthalat Miktarları.

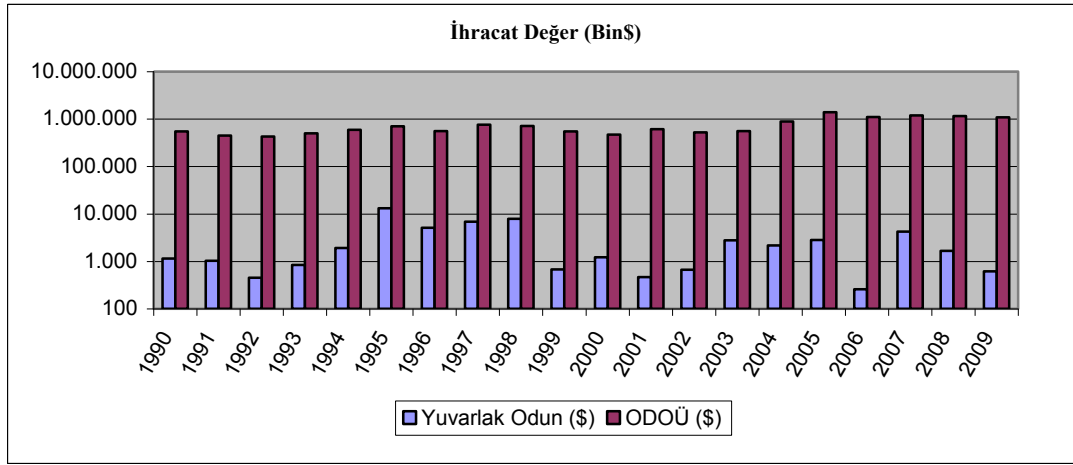
Tablo 3.3’de Türkiye’de 1990-2009 yılları arasında üretim, ihracat ve ithalatı yapılan ODOÜ’ler içerisinde en fazla miktara sahip on ürünün 20 yıllık toplam miktar ve sıralamaları verilmiştir. Tabloya bakıldığında Türkiye’nin bu 20 yıllık zaman diliminde en fazla üretimini yaptığı odun dışı orman ürününün 173,5 milyon kg ile çalılar olduğu, bunu 117,5 milyon kg ile defne ve 48,1 milyon kg ile kekik takip ettiği görülmektedir. Aynı şekilde en fazla ihracatın ise 2,8 milyar kg ile fındık, 757 milyon kg ile pamuk linteri ve 539 milyon kg ile bazık krom sülfatta yapıldığı görülmektedir. En çok ithalat ise 154 milyon kg ile ceviz, 129 milyon kg ile sentetik organik maddeler ve 79 milyon kg ile kivi de gerçekleşmiştir.

Tablo 3.3 1990–2009 Yılları Arasında Toplamda En Fazla Üretim, İhracat, İthalatı Yapılan ODOÜ’ler.

Sıra	ÜRETİM		İHRACAT		İTHALAT	
	ODOÜ	Miktar (Milyon kg)	ODOÜ	Miktar (Milyon kg)	ODOÜ	Miktar (Milyon kg)
1	Çalılar	173,5	Fındık	2.861,0	Ceviz	154,81
2	Defne Sürgünü	117,5	Pamuk Linteri	757,12	Debagatte Kullanılan Sentetik Org. Maddeler	129,69
3	Kekik	48,1	Bazık Krom Sülfat	539,35	Kivi	79,84
4	Fıstık Çamı Kozalağı	27,4	Kimyon	163,09	Badem	56,55
5	Adaçayı	9,3	Nar	162,32	Yontulmaya Elverişli Sert Taneler	41,27
6	Ladin	8,6	Kekik	155,07	Kına	36,31
7	Mersin	6,8	Kestane	118,87	Bazık Krom Sülfat	34,55
8	Biberiye	5,3	Defne	91,12	Mimoza	26,68
9	Harnup	3,73	Çilek	82,54	Müstahzarlar	23,83
10	Kestane	3,2	Anason	64,49	Kebrako	19,79

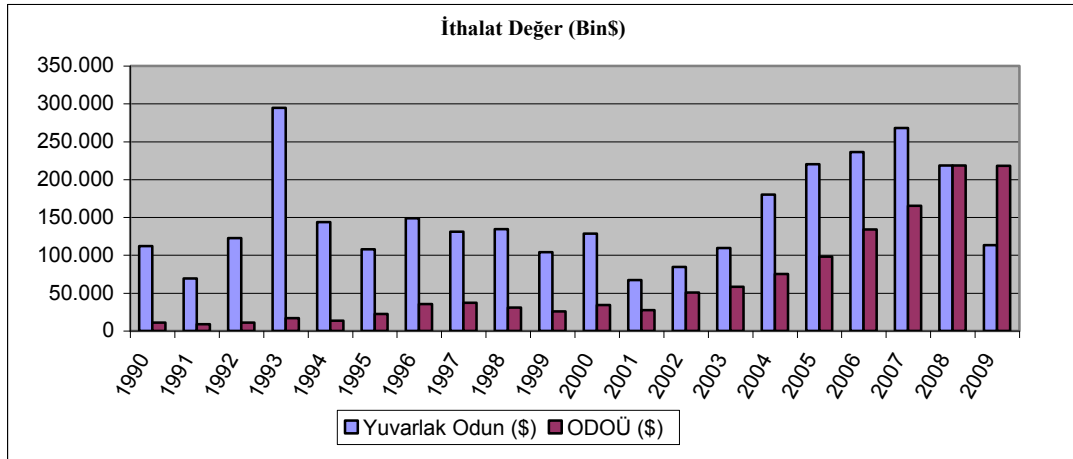
4. TÜRKİYE YUVARLAK ODUN VE ODOÜ DIŞ TİCARET RAKAMLARININ KARŞILAŞTIRILMASI

Şekil 4.1’de Türkiye’nin 1990-2009 yılları arasında yuvarlak odun ve ODOÜ ihracatından elde ettiği gelirin yıllar itibariyle dağılımları verilmiştir. Türkiye’de 20 yıllık zaman diliminde ODOÜ’den elde edilen gelirin, tomruğa oranla çok daha yüksek miktarlarda gerçekleştiği görülmektedir. 1990 yılında 1,14 milyon dolarlık yuvarlak odun ihracatına karşılık, 549 milyon dolarlık ODOÜ ihracat geliri elde edilmiştir. 1993 yılında 453 bin dolara kadar gerileyen yuvarlak odun ihracatı 1995 yılında en yüksek seviyesine yani 13,2 milyon dolara ulaşmıştır. Aynı yıl ODOÜ ihracat değerine bakıldığında ise 703 milyon dolar ile tomruğa oranla %5213 daha fazla gelir elde edildiği görülmektedir. 2005 yılında ODOÜ ihracat değerinin 1,38 milyar dolar ile en yüksek seviyeye ulaştığı ve bu yıldan itibaren 1 milyar doların üzerinde gerçekleştiği görülmektedir. 2009 yılında Türkiye’nin ODOÜ ve yuvarlak odun ihracatından elde ettiği gelirlere bakıldığında ise 1,08 milyar dolarlık ODOÜ ihracatına karşılık, 614 bin dolarlık yuvarlak odun ihracat geliri elde edildiği yani 2009 yılında ODOÜ’den elde edilen gelirin tomruğa oranla 1762 kat daha fazla olduğu görülmektedir.

Şekil 4.1 Türkiye’nin Yıllar İtibariyle ODOÜ ve Yuvarlak Odun İhracat Gelirleri.

Yuvarlak odun ve ODOÜ ithalat değerlerine bakıldığında ise (Şekil 4.2), ihracata göre tam tersi bir durum söz konusu olmuş, yani hemen hemen bütün yıllarda yuvarlak odun ithalat değeri, ODOÜ ithalat değerinden daha fazla gerçekleşmiştir. 1990 yılında 112 milyon dolar olan yuvarlak odun ithalatının, 1993 yılında 294 milyon dolar ile en yüksek değere ulaştığı görülmektedir. Sonraki yıllar düşen bu değer 2001 yılında en düşük seviyesine yani 67 milyon dolara gerilemiştir. ODOÜ ithalat değerlerine bakıldığında ise 1990 yılında 10,7 milyon dolar iken 1991 yılında en düşük seviyeye yani 8,8 milyon dolara gerilediği ve sonraki yıllarda ise kademeli bir artışla 2008 yılı sonunda 218,5 milyon dolar ile en yüksek değere ulaştığı görülmektedir. ODOÜ ithalat değerinin yuvarlak odun ithalat değerinden fazla olduğu tek yıl ise 2009 yılı olmuştur. Bu yılda 218 milyon dolarlık ODOÜ ithalatına karşılık 113 milyon dolarlık yuvarlak odun ithalatı gerçekleşmiştir. Ancak bu yıldaki değişim ODOÜ ithalatındaki artıştan değil, yuvarlak odun ithalatındaki azalıştan kaynaklanmıştır. Çünkü 2007 yılında 267 bin kg olan ithalatın 2009 yılında yaklaşık %57’lik bir azalma gösterdiği görülmektedir. Bu azalışta ithalat maliyetlerindeki artış ve giderek zorlaşan yuvarlak odun ithalat imkânlarının etkili olduğu düşünülmektedir.

Şekil 4.2 Türkiye'nin Yıllar İtibariyle ODOÜ ve Yuvarlak Odun İthalat Değerleri.

5.SONUÇ VE ÖNERİLER

Dünya odun dışı orman ürünleri ve yuvarlak odun dış ticaret rakamları incelendiğinde bazı ülkelerin bu ürünlerin ihracatından önemli gelirler elde ettiği görülmektedir. Özellikle 2010 yılında ABD ve Rusya yuvarlak odun ihracatından en fazla gelir sağlayan ülkeler olurken, Çin ise yüksek üretime sahip olmasına rağmen en çok yuvarlak odun ithal eden ülke olmuştur. Odun dışı orman ürünleri ihracatında ise Çin, Hindistan ve ABD yaklaşık %38'lik bir payı oluşturarak ihracatta ilk sırayı almışlardır.

Türkiye odun dışı orman ürünleri ve yuvarlak odun dış ticaret değerleri incelendiğinde ise 1990-2009 yılları arasında odun dışı orman ürünlerinden elde edilen gelirin, yuvarlak oduna oranla tüm yıllarda daha fazla olduğu görülmüştür. 1990 yılında 1,14 milyon dolarlık yuvarlak odun ihracatı 614 bin dolara gerilerken, 549 milyon dolar olan ODOÜ ihracatı genellikle yükselen bir trendle 2009 yılında 1,08 milyar dolara ulaşmıştır. Yani 2009 yılında ODOÜ'den elde edilen gelir tomruğa göre 1762 kat daha fazla olmuştur. İthalat değerleri karşılaştırmalarında ise tam tersi bir durum söz konusu olmuştur. Yani yuvarlak odun ithalat değeri ODOÜ ithalat değerinden daha yüksek rakamlarda gerçekleşmiştir. 1990 yılında 112 milyon dolarlık yuvarlak odun ithalatına karşılık, aynı yıl 10,7 milyon dolarlık ODOÜ ithalatı yapılmış, 1993 yılında bu farkın daha da açılarak 294 milyon dolarlık yuvarlak odun ithalatına karşılık, 17 milyon dolarlık ODOÜ ithalatı olarak gerçekleşmiştir. 2009 yılında ise yuvarlak odun ithalatının azalmasıyla ODOÜ ithalat değeri, yuvarlak odun ithalat değerini geçmiş ve bu yılda 218 milyon dolarlık ODOÜ ithalatına karşılık 113 milyon dolarlık yuvarlak odun ithalatı yapılmıştır. Yuvarlak odun ithalatındaki bu azalışta, ithalat maliyetlerindeki artış ve giderek zorlaşan yuvarlak odun ithalat imkânlarının etkili olduğu düşünülmektedir.

Biyolojik çeşitlilik açısından zengin ormanlarımızın önemli bir potansiyeli de odun dışı orman ürünleridir. Türkiye'de odun dışı orman ürünlerinin çoğunun yaygın olarak bilinmeyen geleneksel kullanımlara konu olması, işlenmelerinin pazarlama kanalları dışında küçük birimlerde ya da evlerde yapılması ve üretimlerinin mevsimlik olması nedeniyle ikincil orman ürünü olarak adlandırılmasına neden olmuş, odun üretimi yapan ormanlarda odun dışı ürünler "yardımcı" ya da "ikincil" ürün olarak görülmüş, odun üretimi yapılmayan ormanlar ise düşük değerli veya değersiz olarak nitelendirmiştir. Ayrıca biyolojik zenginliğe ve ekolojik çeşitliliğe sahip doğal ormanlardaki odun dışı orman ürünlerinin yönetiminin çok karmaşık olması bu ürünlerin yönetim planları dışında kalmasına neden olmuş ve böylece bu ürünlerin envanterine, yönetimine, korunmasına ilişkin araştırmalar yapılmasına ve sağlıklı kayıtlar tutulmasına gereken önem verilmemiştir.

Bu bağlamda, Türkiye'nin odun dışı orman ürünleri arz, talep ve pazar durumu saptanarak, kapsamlı bir araştırma ve değerlendirme çalışması yapılmalıdır. Türkiye'de odun hammadde üretimi ve ağaçlandırmalar sırasında bu kaynaklara zarar verilmesi önlenmeli, arz açığı ve üstünlükleri bulunan odun dışı orman ürünlerinin üretimi ve pazarlanması teşvik edilmelidir. ODOÜ'lerin hammadde yerine işlenmiş olarak ihracatına yönelik

çalışmaların desteklenmesi ve kooperatifler bünyesinde gerekli işleme tesislerinin ve alt yapının kurulması gerekmektedir. Bu tesis ve alt yapıların oluşturulması için gerekli teknik ve mali destek sağlanmalıdır. Kooperatifler kurumsal kapasitelerini geliştirerek, odun ve odun dışı orman ürünleri üretim ve pazarlamasında uzman kuruluşlar haline getirilmeli, kaliteli üretim ve iyi bir pazarlama organizasyonuna sahip olmalıdırlar. Ayrıca Türkiye'nin ODOÜ konusunda en önemli problemlerinden birisi olan envanter çalışmalarının bölgesel düzeyde tamamlanarak, ülke geneline yönelik bir envanterin oluşturulması sağlanmalıdır.

Sonuç olarak; sınırlı orman varlığının nüfus artışına bağlı olarak gün geçtikçe tükenmesi kaçınılmaz bir gerçektir. Bu nedenle mevcut orman varlığımızın korunması bakımından ormancılık sektörüne gereken önem verilmeli ve desteklenmelidir.

KAYNAKLAR

- DPT 2001. VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı. Ormancılık Özel İhtisas Komisyon Raporu, Devlet Planlama Teşkilatı Yayınları, ISBN 975-19-2555-X, Ankara, 539 s.
- FAO 2010. Food and Agriculture Organization of the United Nations, <http://faostat.fao.org/site/626/default.aspx#ancor> (21.10.2010).
- FAO 2011. Food and Agriculture Organization of the United Nations, <http://faostat.fao.org/site/626/default.aspx#ancor> (11.10.2011).
- Gültekin, Y. S. 2008. Orman Ürünlerinde Pazar Kayıplarının Değerlendirilmesi. Düzce Üniversitesi, VI. Ulusal Orman Fakülteleri Öğrenci Kongresi, 1 (1): 119-131.
- Hacıoğlu, H., Kaplan, E., Balı, R., Cilan, S. 2005. Yuvarlak Odun Üretim ve Pazarlaması. I. Çevre ve Ormancılık Şurası Tebliğler, Antalya, 3: 804-839.
- Kurtuluş, A., Koç, K. H., Erdinler, E. S., Sofuoğlu, S. D. 2009. Türkiye Orman Ürünleri Endüstrisinin Yapısal ve Eğitsel Sorunları. II. Ormancılıkta Sosyo-Ekonomik Sorunlar Kongresi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta, s. 176-186.
- OGM 2006. Odun Dışı Orman Ürünleri Yönetimi. Sürdürülebilir Orman Yönetimi Kriterler ve Göstergeler 2006 Yılı Raporu, Orman Genel Müdürlüğü, 32 s.
- OGM 2010. Orman Genel Müdürlüğü Kayıtları. *Ankara*.
- Sakarya, S., Canlı, Ş. 2011. Odun Dışı Orman Ürünleri (Orman Tali Ürünleri) Sektör Raporu. Orta Anadolu Ağaç Mamulleri ve Orman Ürünleri İhracatçıları Birliği, 16 s.
- TÜİK 2009. Türkiye İstatistik Kurumu Kayıtları. *Ankara*.
- TÜİK 2010. Türkiye İstatistik Kurumu Kayıtları. *Ankara*.
- Türker, M. F., Öztürk, A., Pak, M. ve Durusoy, İ. 2006. Odun Dışı Organik Orman Ürünleri ve Yönetimi. Sürdürülebilir Rekabet Avantajı Elde Etmede Organik Tarım Sektörü Sektörel Stratejiler ve Uygulamalar, ISBN:975-6292-06, Birinci Baskı, Uluslararası Rekabet Araştırmaları Kurumu Derneği (URAK) Yayınları, Yayın No: 2006/1, İstanbul, s. 499-543.
- Türker, Y. Ö. 2011. Odun Dışı Orman Ürünlerinden Yararlanmanın Yasal Esasları. Journal of the Faculty of Forestry, Istanbul University, 61 (1):13-21.